

Σημειώσεις Εκκλησιαστικού Δικαίου + Αρχιμανδρίτης Δρ. Αθηναγόρας Σουπουρτζής

(μάθημα επιλογής – β' εξαμήνου)

- ✓ Όλη η ύλη ταξινομημένη σε ενότητες
- ✓ Επισήμανση των σπουδαιότερων σημείων της ύλης
- ✓ Υλικό από την παράδοση του μαθήματος
- ✓ Σχεδιαγράμματα και αριθμημένες λίστες
- ✓ Ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών

Οι σημειώσεις δεν υποκαθιστούν το πανεπιστημιακό σύγγραμμα, αλλά βοηθούν στη συστηματοποίηση της μελέτης.

Εκκλησία: Είναι το σύνολο των πιστών που πιστεύουν στο δόγμα της ορθόδοξης εκκλησίας. Είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου.

Εκκλησία της Ελλάδος: Αυτοκέφαλη Εκκλησία + Μητροπόλεις των Νέων Χωρών (Μακεδονία, Θράκη, Ήπειρος – εκτός Άρτας).

Εκκλησιαστικό Δίκαιο: Είναι το σύνολο των διατάξεων που αναφέρονται σε εκκλησιαστικά θέματα. Ρυθμίζει τις έννομες σχέσεις της εκκλησίας.

Τα 5 διαφορετικά νομικά καθεστώτα/συστήματα

1. Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος
2. Μητροπόλεις των Νέων Χωρών
3. Ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης
4. Μητροπόλεις των Δωδεκανήσων (υπάγονται κατευθείαν στο Πατριαρχείο)
5. Άγιον Όρος

Πηγές του Εκκλησιαστικού Δικαίου

Βασική πηγή είναι η Ιερά Παράδοση, στην οποία περιλαμβάνεται η Αγία Γραφή (Παλαιά + Καινή Διαθήκη). Ωστόσο, αναζητούνται νέες λύσεις μέσω της συνοδικής έκφρασης και του συνοδικού θεσμού. Η Σύνοδος γίνεται ζώσα φωνή της Ιεράς Παράδοσης, συγκροτούμενη από το Άγιο Πνεύμα και επιλύει προβλήματα μέσα από τους ιερούς κανόνες, στοχεύοντας στη σωτηρία της ψυχής.

Οι πηγές του εκκλησιαστικού δικαίου διακρίνονται σε:

- Διαπλαστικές (πολιτειακής προελεύσεως) → Σύνταγμα, νόμοι
- Διαγνωστικές (εκκλησιαστικής προελεύσεως) → Αγία Γραφή, Οικουμενικοί Σύνοδοι

Ερμηνεία του Εκκλησιαστικού Δικαίου και Εκκλησιαστική Οικονομία

Προκρίνεται η υποκειμενική/ιστορική ερμηνεία των εκκλησιαστικών κανόνων. Τους κανόνες ερμηνεύει το ανώτατο όργανο της Εκκλησίας της Ελλάδος, δηλαδή η Ιερά Σύνοδος της Ιεραρχίας ή η Διαρκής Ιερά Σύνοδος.

Η οικονομία δεν αποτελεί ερμηνευτική μέθοδο, αλλά τρόπο αντιμετώπισης συγκεκριμένων και μεμονωμένων περιστατικών ή καταστάσεων, ενώ δεν δύναται να θεμελιώσει και εκκλησιαστικό έθιμο. Αρμόδια για την οικονομία είναι η Μεγάλη Σύνοδος, η ΙΣΙ (Ιερά Σύνοδος της Ιεραρχίας), βάσει του ν. 590/1977.

Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου

- ❖ Ενορία + ενοριακός ναός → βασική μονάδα περιφερειακής οργάνωσης, δημιουργείται με προεδρικό διάταγμα, 1 εφημέριος που διοικεί την ενορία ως πρόεδρος του 5μελούς εκκλησιαστικού συμβουλίου (4 λαϊκοί + 1 εφημέριος)
- ❖ Μονές → εποπτεύονται από τον Μητροπολίτη, δημιουργούνται με προεδρικό διάταγμα, ο ηγούμενος εκλέγεται από την Αδελφότητα, δηλαδή από μοναχούς
- ❖ Εκκλησία
- ❖ Μητροπόλεις

Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου

- ❖ Ησυχαστήρια

Θρησκευτική ελευθερία

(άρθρο 13 Συντάγματος)

Η θρησκευτική ελευθερία είναι ευρύτερη έννοια από την ανεξιθρησκία (μη ταυτόσημοι όροι) και με συνταγματικά κατοχυρωμένη εγγυητική λειτουργία, έχοντας ως σκοπό τη διπλή διασφάλιση του δικαιώματος των πολιτών, αφενός να διαμορφώνουν ελεύθερα και να εκδηλώνουν τις θρησκευτικές τους αντιλήψεις-πεποιθήσεις και αφετέρου να αξιώνουν από το Κράτος να αναλαμβάνει κάθε πρωτοβουλία για την ολόπλευρη αναγνώριση, ικανοποίηση και προστασία του δικαιώματος αυτού. Μάλιστα, η θρησκευτική ελευθερία έχει θετικό περιεχόμενο και υπόκειται σε φραγμούς.

Διάκριση από άλλες έννοιες :

ανεξιθρησκία → είναι η ανοχή ή αδιαφορία της Πολιτείας για τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και αντιλήψεις που πρεσβεύουν οι πολίτες της

ελευθερία της λατρείας → είναι η ελευθερία της συμμετοχής σε όλες τις θρησκευτικές εκδηλώσεις

προσηλυτισμός → άμεση ή έμμεση προσπάθεια διείσδυσης στη θρησκευτική συνείδηση του άλλου με σκοπό τη μεταβολή της, ιδίως όταν αυτό γίνεται με χρήση κάθε μορφής παροχής ή υποσχέσεων, με απατηλά μέσα ή με κατάχρηση της απειρίας ή της εμπιστοσύνης του άλλου, ή με εκμετάλλευση της ανάγκης και της πνευματικής του αδυναμίας. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται με βάση το άρθρο 13 του Συντάγματος, ενώ προβλέπονται και ποινικές κυρώσεις:

Τιμωρία : φυλάκιση και χρηματική ποινή + παρεπόμενες κυρώσεις

- Αν ο δράστης είναι Έλληνας : αστυνομική επιτήρηση
- Αν ο δράστης είναι αλλοδαπός : απέλαση

Εκδηλώσεις της θρησκευτικής συνείδησης

1. Το δικαίωμα του καθενός να πιστεύει σε οποιοδήποτε ή κανένα θρήσκευμα (αθρησκία) ή να μην πιστεύει διόλου στον Θεό (αθεΐα)
2. Το δικαίωμα της εκδήλωσης ή και μη αποκαλύψεως των θρησκευτικών πεποιθήσεων
3. Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθε για θρησκευτικούς σκοπούς
4. Το δικαίωμα της θρησκευτικής ισότητας
5. Το δικαίωμα της θρησκευτικής εκπαίδευσης
6. Το δικαίωμα μη εξαναγκασμού σε αντίθετες με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις ενέργειες

Συστήματα ενώσεως και διακρίσεως

Στο Βυζάντιο οι σχέσεις Εκκλησίας – Πολιτείας ήταν ζήτημα τόπων που ευρίσκονταν στο πηδάλιο των δύο οργανισμών και δεν ίσχυε ο **καισαροπαπισμός**, δηλαδή η κατίσχυση της Πολιτείας επί της Εκκλησίας, με τον αρχηγό του Κράτους (πολιτειακός άρχων) να έχει και την εκκλησιαστική εξουσία. Αντιθέτως, στην **ιεροκρατία**, ο αρχηγός της θρησκευτικής αρχής ασκεί και την κοσμική εξουσία. Στο Βυζάντιο οι σχέσεις χαρακτηρίζονταν από **ομοταξία – συναλληλία**, δηλαδή την συνεργασία Πολιτείας – Εκκλησίας.

Ιστορική αναδρομή

Διακήρυξη Ανεξαρτησίας της Ελληνικής Εκκλησίας – 1833
Πατριαρχικός και Συνοδικός Τόμος – 1850
Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη – 1882
Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη – 1928

Ναοί και Μονές

Προϋποθέσεις ίδρυσης Ναού

1. Αίτηση τουλάχιστον 50 οικογενειών σε κοντινή μεταξύ του απόσταση, που υπογράφεται από του αρχηγούς των οικογενειών και αφού βεβαιωθεί το γνήσιο της υπογραφής από την αστυνομία υποβάλλεται η αίτηση στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.
2. Η περιφέρεια που διαμένουν οι αιτούντες να μην είναι κοντά σε άλλο ομόδοξό της ναό.

5 κατηγορίες Ναών

1. Ενοριακοί
2. Προσκυνηματικοί
3. Εξωκλήσια – παρεκκλήσια
4. Ναοί κοιμητηρίων
5. Ιδιόκτητοι

Προϋποθέσεις ίδρυσης ευκτήριου οίκου

1. Ενυπόγραφη αίτηση των πιστών την οποία υποβάλλει ο ποιμένας στο Υπουργείο
2. Βεβαίωση του γνήσιου των υπογραφών από τον Δήμαρχο
3. Άδεια από τον Υπουργό

4 κατηγορίες Μονών

1. Ανδρικές / γυναικείες
2. Κοινόβιες / ιδιόρρυθμες
3. Συνοδικές ή επισκοπικές σταυροπηγιακές
4. Κυρίαρχες / υποτελείς

Πρεσβυγενή Πατριαρχεία

- ✓ Ιεροσολύμων
- ✓ Αντιόχειας
- ✓ Κωνσταντινούπολης
- ✓ Αλεξάνδρειας

Νεότερα Πατριαρχεία

- ✓ Μόσχας
- ✓ Σερβίας
- ✓ Γεωργίας
- ✓ Ρουμανίας

Αυτοκέφαλες Εκκλησίες

- ✓ Ελλάδας
- ✓ Κύπρου
- ✓ Αλβανίας
- ✓ Τσεχίας

Ορθόδοξη Εκκλησία

→ Πολλές Αυτοκέφαλες Εκκλησίες που είναι ισότιμες μεταξύ τους και οι οποίες υπάγονται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης.

Είσοδος και έξοδος από την Εκκλησία

Είσοδος

Γίνεται κανείς μέλος της εκκλησίας μέσω του βαπτίσματος (βαπτίζω = βυθίζω στο νερό). Το βάπτισμα ισοδυναμεί με τριπτή κατάδυση στο νερό και επίκληση της Αγίας Τριάδας, ενώ πρόκειται και για τη σύμβαση μεταξύ Χριστού και αυτού που πρόκειται να βαπτιστεί. Το βάπτισμα δεν επαναλαμβάνεται. Με το βάπτισμα δεν δίνεται το όνομα στον βαπτιζόμενο (ληξιαρχική πράξη), αλλά η ιδιότητά του ως μέλος της εκκλησίας.

Μετά την τριπλή απόταξη του Σατανά και τη σύνταξη με το Χριστό, ακολουθεί το χρίσμα, με μύρο που παρασκευάζεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο την Μεγάλη Εβδομάδα, και ο βαπτιστής σφραγίζεται με τις δωρεές του Αγίου Πνεύματος (κουρά, άγιο μύρο κ.λπ.).

- Για τους ετερόδοξους αρκεί μόνο το χρίσμα
- Είναι δυνατή και η βάπτιση χωρίς ανάδοχο
- Στο νηπιοβαπτισμό ο ανάδοχος λέει το «πιστεύω»

Αεροβάπτισμα: σε περιπτώσεις επαπειλούμενου κινδύνου για θάνατο, γίνεται μόνο από λαϊκό ή μοναχό.

Έξοδος

Γίνεται με ρητή κατά κανόνα δήλωση στην αρμόδια εκκλησιαστική αρχή ή με την ένταξη του ενδιαφερομένου σε διαφορετικό δόγμα ή θρησκειομα. Πρόκειται δηλαδή για την αλλαγή κοινότητας ή συμπεριφοράς του. Το δικαίωμα αυτό ανήκει σε κάθε άνθρωπο βάσει της θρησκευτικής ελευθερίας.

Αναγκαστική έξοδο έχουμε σε περίπτωση εκκλησιαστικού αδικήματος με ποινή τον μέγα αφορισμό ή το ανάθεμα.

Η επανάβαπτιση δεν γίνεται με το βάπτισμα αλλά με μετάνοια.

Οι διακρίσεις των μελών της Εκκλησίας

Πρόκειται για 3 κατηγορίες:

- ✓ Λαϊκοί → γίνεται κάποιος με το βάπτισμα. Δεν νοείται τέλεση μυστηρίου χωρίς το λαϊκό στοιχείο, ενώ λαϊκοί και κληρικοί δεν έχουν διαφορά βαθμού, αλλά διαφορά διακονίας. Πρόκειται δηλαδή για τα μέλη της Εκκλησίας, σπουδαία η θέση τους, γενική ιεροσύνη.
- ✓ Κληρικοί → γίνεται κάποιος με χειροτονία, αφού πρώτα έχει βαπτιστεί. Έχουν τη λεγόμενη «αποστολική διαδοχή», ειδική ιεροσύνη, υπάρχουν 3 βαθμοί ιεροσύνης, στους οποίους δεν προβλέπεται μεταπήδηση:
  - Διάκονας
  - Πρεσβύτερος (παπάς)
  - Επίσκοπος (δεσπότης)
- ✓ Μοναχοί → γίνεται κάποιος με κουρά / σταυροειδής απόκαρση κεφαλής (κόψιμο μαλλιών). Ο μοναχός δίνει την επαγγελία.

Προσοχή:

- Μετά την χειροτονία απαγορεύεται ο γάμος.
- Επίσκοποι: πάντοτε άγαμοι.
- Μπορεί κάποιος να γίνει πρώτα μοναχός και μετά κληρικό ή αντίστροφα. Αυτό δεν ισχύει για τους 3 βαθμούς ιεροσύνης.
- Αν δείτε κάποιον με ράσο (=μέλανα στολή) είναι είτε μοναχός είτε κληρικός.
- Ιερομόναχοι → οι μοναχοί που είναι ιερομένοι.
- Δεν μπορεί κάποιος να σταματήσει να είναι ιερέας (μόνο με καθαίρεση και αφορισμό)

Απόκτηση και αποβολή της ιδιότητας του κληρικού

Απόκτηση

Υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις όπως:

- ✓ Να είναι άνδρας, να έχει την ιδιότητα μέλους της εκκλησίας από έγκυρο βάπτισμα, να είναι χριστιανός ορθόδοξος
- ✓ Να διακρίνεται από ορθή και υγιή πίστη, να έχει μορφωτικά προσόντα
- ✓ Να έχει συμπληρώσει το ελάχιστο όριο ηλικίας για κάθε βαθμό ιεροσύνης (25° για διάκονας, 30° για πρερβύτερος, 35° για επίσκοπος)
- ✓ Να μην έχει ψυχικό νόσημα ή σωματική αναπηρία που να μην τον αφήνει να τελέσει τα ιερατικά του καθήκοντα
  - ✓ Να μην τέλεσε αντίθετο στους ιερούς κανόνες γάμο
  - ✓ Να μην είχε ηθικά επιλήψιμη συμπεριφορά
- ✓ Να έχει παρέλθει το ελάχιστο χρονικό διάστημα από την χειροτονία του προηγούμενου αξιώματος (αναβλητικό κώλυμα)

Αποβολή

- ✓ Με καθαίρεση

Ο καθαιρεθείς μπορεί βέβαια να επανακτήσει την ιδιότητα του κληρικού όχι με χειροτονία πάλι, αλλά με απονομή χάριτος ή με άφεση της ποινής του.

Απόκτηση και αποβολή της ιδιότητας του μοναχού

Απόκτηση

Υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις όπως:

- ✓ Ενηλικίωση δοκίμου, η επιλογή να είναι προϊόν ώριμης σκέψης
- ✓ Υπαρξη κενής θέσης της μονής κατά τον προαπαιτούμενο αριθμό μοναχών σύμφωνα με τον οικείο κανονισμό
- ✓ Η δήλωση βουλήσεως του υποψηφίου να γίνεται με συνείδηση των πράξεών του και όχι λόγω άσκησης βίας

Κουρά μοναχών: Πρόκειται για θρησκευτική τελετή και όχι για μυστήριο. Η κουρά τελείται κατά κανόνα από τον Πρεσβύτερο ή Ηγούμενο. Ύστερα οι μοναχοί εγγράφονται στο μοναχολόγιο.

Αποβολή

- Η μοναχική ιδιότητα δεν αποβάλλεται εκουσίως, δεν γίνεται κάποιος αυθαίρετα να σταματήσει να είναι μοναχός

Τα Όργανα Διοικήσεως της Εκκλησίας

Κεντρική Οργάνωση

Το συνοδικό σύστημα διοικήσεως της Εκκλησίας αποτελείται:

α) από την **Ιερά Σύνοδο της Ιεραρχίας (ΙΣΙ)** / μεγάλη σύνοδος → ανώτατη αρχή της Εκκλησίας της Ελλάδος

τεκμήριο αρμοδιότητας : για ό,τι δεν αποφασίζει άλλο όργανο, αποφασίζει η ΙΣΙ

β) από την **Διαρκή Ιερά Σύνοδο (ΔΙΣ)** / μικρή σύνοδος → διαρκές διοικητικό όργανο της Εκκλησίας

α) Η ΙΣΙ συγκροτείται από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος (πρόεδρος) και τους εν ενεργεία Μητροπολίτες (συνολικά 80). Ως αντιπρόεδρος ορίζεται ο αρχαιότερος στο βαθμό ιεροσύνης Μητροπολίτης (έχει τα πρεσβεία της ιεροσύνης). Συνεδριάζει την 1^η Οκτωβρίου κάθε έτους και εκτάκτως με πρωτοβουλία του προέδρου της ή ύστερα από απόφαση του 1/3 του συνόλου των μελών της. Η συνεδρίαση γίνεται κατά ημερήσια διάταξη. Η ΙΣΙ βρίσκεται σε απαρτία όταν παρίστανται περισσότερα από τα μισά του συνόλου των μελών της, δηλαδή τουλάχιστον 41 μέλη. Οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία, ενώ σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του προέδρου. Για σημαντικά θέματα απαιτείται πλειοψηφία τουλάχιστον των 2/3 του συνόλου των μελών.

β) Η ΔΙΣ συγκροτείται από 13 άτομα, από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος (μόνιμο μέλος και πρόεδρος) και από 12 εν ενεργεία Μητροπολίτες (6 από την Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος και 6 από τις Μητροπόλεις των Νέων Χωρών). Συγκροτείται κάθε 1^η Σεπτεμβρίου με 31 Αυγούστου, ενώ συνεδριάζει 1 φορά το μήνα (πιο συχνή σύγκληση σε σχέση με ΙΣΙ). Συνεδριάζει τακτικώς από την Τρίτη έως την Παρασκευή των δύο πρώτων εβδομάδων κάθε μήνα, ενώ την τρίτη εβδομάδα συνεδριάζει το Συνοδικό Δικαστήριο. Συνεδριάζει εκτάκτως με πρωτοβουλία και απόφαση του προέδρου της ή κατόπιν αίτησης 7 συνοδικών στον πρόεδρο με σαφή αναφορά στους λόγους έκτακτης συνόδου. Βρίσκεται σε απαρτία όταν τα παρόντα μέλη υπερβαίνουν κατά ένα το 1/2 των μελών (δηλαδή 7), ενώ οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία και σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η προεδρική ψήφος.

Υπάρχουν επίσης:

γ) **Συνοδικές Επιτροπές** → όπου μετέχουν μερικοί Μητροπολίτες και άλλα μέλη και συνεδριάζουν για νομικά θέματα. Ως πρόεδρος εκλέγεται από αυτές ένας Μητροπολίτης που είναι και μέλος της

δ) **Εκκλησιαστικοί Οργανισμοί**

Προσοχή:

- Σε επιτροπές προεδρεύουν οι Μητροπολίτες
- Σε συνόδους προεδρεύουν οι Αρχιεπίσκοποι
- Οι Ενορίες διοικούνται από πρεσβύτερους
- Οι Μητροπόλεις διοικούνται από Μητροπολίτες
- Οι ενορίες φτιάχνουν μια Μητρόπολη (περιφερειακή εκκλησιαστική οργάνωση)
- Κάθε ενορία έχει έναν Ναό μαζί με το δικαιοδοτικό έδαφος

Η Εκλογή του Αρχιεπισκόπου και των Μητροπολιτών

Εκλογή Αρχιεπισκόπου

Πιο σπάνια περίπτωση εκλογής. Οι υποψήφιοι δεν χρειάζεται να είναι Μητροπολίτες. Πρόκειται για μια συνεδρία παρουσία του υπουργού Παιδείας (παρόντα τα 2/3 της ΙΣΙ). Οι μητροπολίτες γράφουν σε ψηφοδέλτιο το όνομα. Εάν συγκεντρωθεί η απόλυτη πλειοψηφία υπέρ ενός υποψηφίου, εκλέγεται αυτός. Εάν δεν υπάρξει απόλυτη πλειοψηφία ξαναγίνεται η ψηφοφορία. Εάν δεν υπάρξει ούτε σε αυτή η απόλυτη πλειοψηφία, γίνεται αρχιεπίσκοπος όποιος έχει τις περισσότερες ψήφους.

Εκλογή Μητροπολιτών

Πιο συχνή περίπτωση εκλογής. Για την εκλογή συγκαλείται η ΙΣΙ, ενώ απαιτούνται τα 2/3 για απαρτία. Εξετάζεται αν θα γίνει μετάθεση (μετάσταση). Όταν χηρέψει μια Μητρόπολη ορίζεται τοποτηρητής κάποιος από τους Μητροπολίτες όμορων νομών (ο αρχαιότερος κατά την ιεροσύνη).

Προσόντα:

- α) ελληνική ιθαγένεια
- β) άγαμοι ή χήροι
- γ) ενάρετοι/ηθικός βίος
- δ) ελάχιστη ηλικία (34 έτη)
- ε) να έχει χειροτονηθεί 5 και άνω χρόνια

Γίνονται 2 ψηφοφορίες, στη δεύτερη (μυστική ψηφοφορία) με τους τρεις επικρατέστερους. Άρα στην πρώτη ψηφοφορία έχουμε τρεις, ενώ από τη δεύτερη ψηφοφορία προκύπτει ένας. Όποιος επομένως ψηφιστεί στη δεύτερη γίνεται Μητροπολίτης.

Ιδιαίτερη νομική μεταχείριση των Κληρικών και των Μοναχών

A. Κληρικοί

Όσον αφορά το Αστικό και το Οικογενειακό Δίκαιο, οι κληρικοί δεν μπορούν να συνάψουν θρησκευτικό γάμο. Μπορούν μεν να συνάψουν πολιτικό γάμο (δεν θα είναι άκυρος), θα υπάρξουν δε συνέπειες στην Εκκλησία. Ακόμη και αν παραιτηθούν από την ιεροσύνη πάλι δεν μπορούν να παντρευτούν, καθώς παραίτηση κανονικά δεν νοείται. Εάν θέλει να είναι έγγαμος, αυτό θα πρέπει να γίνει πριν χειροτονηθεί. Σχετικά με το Εμπορικό Δίκαιο, ο κληρικός δεν μπορεί να είναι έμπορος, ασκώντας εμπορική δραστηριότητα. Ως προς το Ποινικό Δίκαιο, πρέπει να υπάρχει εχεμύθεια στις εξομολογήσεις, ειδάλλως η παραβίαση της επαγγελματικής εχεμύθειας επιφέρει ποινικές κυρώσεις, ενώ απαγορεύεται η ασέλγεια σε ανήλικο τέκνο. Ως προς το Δικονομικό Δίκαιο, στα Δικαστήρια δεν ορκίζονται ανεπιτήδευτοι μάρτυρες ως προς τις πληροφορίες της εξομολόγησης. Τέλος, αναφορικά με το Συνταγματικό Δίκαιο, οι κληρικοί ασκούν κανονικά τα πολιτικά/εκλογικά τους δικαιώματα.

- Ένας κληρικός μπορεί να είναι μέλος ενός σωματείου (Ι.Σ.Κ.Ε.)
- Δεν μπορεί να γίνει Δήμαρχος, ούτε μέλος του δημοτικού συμβουλίου
- Δεν μπορούν να πάνε στρατό
- Μπορούν να διοριστούν ως δάσκαλοι ή καθηγητές
- Δεν μπορούν να εκπροσωπούν κόμματα στις Εκλογές

B. Μοναχοί

Κληρονομική διαδοχή μοναχών → Ό,τι απέκτησε ο μοναχός όσο ζούσε μετά το θάνατό του πηγαίνει στη Μονή. Η κληρονομική διαδοχή επέρχεται με τη κουρά και τον θάνατο (γίνεται δηλαδή δύο φορές).

! Στο Άγιον Όρος με την κουρά δεν αποκτά την περιουσία του μοναχού η Μονή

Η τελετουργική εξουσία των Κληρικών

Μυστήρια και Ιερές Τελετές

Πρόκειται για ιερές τελετές της Εκκλησίας, με τις οποίες μεταδίδεται από τους κληρικούς στους πιστούς η Θεία Χάρη. Ο καθερεθείς κληρικός δεν μπορεί να τελεί έγκυρα μυστήρια. Η Ορθόδοξη Εκκλησία αναγνωρίζει 7 μυστήρια.

➤ 1. Γάμος

Από το 1982 ο πολιτικός γάμος καθιερώθηκε ως ισάξιος με τον θρησκευτικό. Η Εκκλησία βέβαια μπορεί να ορίσει κάποια κωλύματα για το θρησκευτικό γάμο, που δεν ισχύουν για τον πολιτικό

Διαζευκτήριο → η πνευματική λύση ενός θρησκευτικού γάμου, δίχως το οποίο δεν μπορεί να τελεστεί νέος γάμος.

- **2. Βάπτισμα** (βλ. παραπάνω) → τριπλή κατάδυση στο νερό
- **3. Χρίσμα** → μετά το βάπτισμα
- **4. Ευχέλαιο** → Επάλειψη των μελών του σώματος με αγιασμό για τη μετάδοση της Θείας Χάριτος. Δεν μεταχειρίζεται ο ιερέας το μύρο με το οποίο τελείται το χρίσμα, αλλά είναι αγιασμένο έλαιο
- **5. Θεία Ευχαριστία** → Το μυστήριο που γίνεται αναίμακτη παράσταση της θυσίας του Χριστού και μεταδίδεται στη κοινωνία των πιστών. Τελείται από επίσκοπο ή πρεσβύτερο, όχι από διάκονο.
- **6. Μετάνοια (εξομολόγηση)**
- **7. Χειροτονία**

! Οι θρησκευτικές τελετές ΔΕΝ θεωρούνται μυστήρια.

! Τα μυστήρια διαφέρουν από τις λιτανείες (κηδεία, μνημόσυνο, αγιασμός).

Διδακτική εξουσία των κληρικών

Με τα κηρύγματα. Εκκλησιαστική εκπαίδευση (ανώτατες εκκλησιαστικές ακαδημίες) με ισότιμα πτυχία με τα ΑΕΙ. Υπάρχουν και εκκλησιαστικά Λύκεια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η διοικητική εξουσία επί προσώπων

Ορισμένη διαδικασία για μετακίνηση ενός επισκόπου. Ένας Μητροπολίτης παίρνει άδεια από Ιερά Σύνοδο για να μετακινηθεί για πάνω από 10 ημέρες. Ένας κληρικός παίρνει άδεια από την εκκλησιαστική αρχή/μητροπολίτη. Για το μοναχό προϋποτίθεται να είναι εγγεγραμμένος στο μοναχολόγιο και άδεια ηγουμένου.

Η διοικητική εξουσία επί πραγμάτων – Η εκκλησιαστική περιουσία

Τα αντικείμενα διακρίνονται σε:

1. **Ιερά** → Χρησιμοποιούνται για τη λατρεία. Διακρίνονται περαιτέρω σε **καθιερωμένα** → αποκτούν ιδιότητα με ειδική τελετή και χρήση αγίου μύρου π.χ.: ναός, αγία τράπεζα, δισκοπότηρο, αντιμήνσιο (όπου δεν υπάρχει αγία τράπεζα) και σε **αγιασμένα** → έχουν απλή ευλογία π.χ.: εικόνες, λειτουργικά βιβλία, άμφια.
2. **Άγια** → όλα τα υπόλοιπα που εξυπηρετούν το Ναό π.χ.: στασίδια

Στο Εμπράγματο Δίκαιο υπάρχουν και τα πράγματα εκτός συναλλαγής. Εκτός συναλλαγής είναι τα Ιερά και όχι τα Άγια.

Η διοίκηση της περιουσίας

Η εκκλησιαστική περιουσία υπάρχει από τότε που υπάρχει Εκκλησία και μάλιστα αυξανόταν με τη πάροδο των χρόνων.

i) των Μητροπόλεων

Στη Μητρόπολη έχουμε των Μητροπολίτη, ο οποίος επικουρείται από το μητροπολιτικό Συμβούλιο και η διαχείριση ρυθμίζεται βάσει κανονισμών και νόμων.

*Ο Μητροπολίτης έχει και την ιδιότητα του υπαλλήλου, γι' αυτό και δύναται να διαπράξει αδικήματα όπως π.χ. η παράβαση καθήκοντος, όπως και τα μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου.

ii) των Ι. Ναών

Στην Ενορία έχουμε το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο με πρόεδρο τον εφημέριο που ασκεί τη διαχείριση της περιουσίας.

iii) των Μονών

Ως προς τη μοναστηριακή περιουσία υπήρχε πλέγμα νόμων. Η περιουσία της διακρινόταν σε διατηρητέα και εκπονητέα. Η πρώτη διοικούνταν από το μοναστηριακό συμβούλιο και η άλλη από τον ΟΔΕΠ (Οργανισμός Διοικήσεως Εκκλησιαστικής Περιουσίας). Με νόμο του '87 η διαχείριση της περιουσίας περιήλθε στο Δημόσιο.

Προσοχή:

- ✓ Οι εφημέριοι μπορούν να έχουν παράλληλα και θέσεις εκπαιδευτικών
- ✓ Οι κληρικοί είναι ασφαλισμένοι
- ✓ Η συντήρηση των μοναχών βαρύνει τις Μονές στις οποίες κατοικούν
- ✓ Οι μοναχοί και οι μοναχές είναι ασφαλισμένοι στον ΟΓΑ.

Το Εκκλησιαστικό Ποινικό Δίκαιο

Η έννοια και τα πέντε (5) βασικά εκκλησιαστικά αδικήματα

Εκκλησιαστικό αδίκημα είναι ορισμένη πράξη από λαϊκό ή κληρικό της εκκλησίας, δίχως να την αφορούν ενδιάθετες σκέψεις ή οι εσωτερικές καταστάσεις εφόσον δεν εξωτερικεύτηκαν. Η πράξη αυτή έχει χαρακτήρα άδικο, εκτός αν αποτελεί εκπλήρωση καθήκοντος, ενάσκηση δικαιώματος ή συμμόρφωση με νομότυπη προσταγή δημόσιας αρχής. Το εκκλησιαστικό αδίκημα προϋποθέτει ικανότητα καταλογισμού του δράστη, ενώ απειλείται και ποιινή.

Τα πέντε επιμέρους αδικήματα:

Αποστασία → εγκατάλειψη της χριστιανικής πίστης και προσχώρηση στην αθεΐα ή σε άλλο θρήσκευμα, πρόκειται για το «σοβαρότερο» αδίκημα (ποινή → μεγάλος αφορισμός).

Αίρεση → άρνηση ενός θεμελιώδους δόγματος της χριστιανικής πίστης (ποινή → μεγάλος αφορισμός).

Σχίσμα → απόσχιση από την ενότητα της Εκκλησίας και προσχώρηση σε άλλη ιδιαίτερη θρησκευτική ομάδα (ποινή για κληρικούς → καθαίρεση, ποινή για λαϊκούς → μεγάλος αφορισμός).

Σιμωνία → εμπορία της Θείας Χάριτος με αντάλλαγμα την άσκηση της εκκλησιαστικής εξουσίας (ποινή για κληρικούς → καθαίρεση, μεγάλος αφορισμός, ποινή για λαϊκούς → μεγάλος αφορισμός).

Ιεροσυλία → αφαίρεση ενός πράγματος που είναι αφιερωμένο στο Θεό/από τόπο αφιερωμένο στη λατρεία (πριν την τροποποίηση του ΠΚ).

Οι Εκκλησιαστικές Ποινές

Σε όλα τα μέλη της Εκκλησίας:

Μεγάλος Αφορισμός → Επιβάλλεται μόνο από την ΙΣΙ (με πλειοψηφία 2/3). Αποκόπτεται κάποιος από την Εκκλησία. Επιτρέπεται η ανάκλησή του. Μπορεί να επιβληθεί και να αρθεί και μετά το θάνατο.

Μικρός Αφορισμός → Αποκόπτεται κάποιος από τα Μυστήρια.

Στέρηση εκκλησιαστικής κηδεύσεως → Επιβάλλεται σε όσους επιβλήθηκε ο Μεγάλος Αφορισμός και δεν ανακλήθηκε, τους αυτόχειρες εφόσον είχαν καταλογισμό και σε αυτούς που φονεύονται σε μονομαχίες (απαγορεύεται από το Χριστιανισμό).

Επιβάλλονται σε κληρικούς και/ή μοναχούς:

Καθαίρεση → Αποβολή της ιδιότητας του κληρικού, γίνεται λαϊκός. Εάν μετά την καθαίρεση τελέσει Μυστήρια, τότε είναι άκυρα.

Αργία → Για κάποιο χρονικό διάστημα δεν τελούνται Ιεροπραξίες. Εάν έγιναν είναι έγκυρες, αλλά επιβάλλονται ποινές σε όσους τις τέλεσαν.

Έκπτωση από το θρόνο → Ο επίσκοπος χάνει τη Μητρόπολη, αλλά παραμένει επίσκοπος και δε χάνει την ιεροσύνη του.

Μετάθεση → Μετακίνηση από μία Μονή σε άλλη (για μοναχό). Μετακίνηση από μία Ενορία σε άλλη (για κληρικό).

Αποσηματισμός → Επαναφορά μοναχού στη τάξη του λαϊκού.

! Στο ελληνικό εκκλησιαστικό δίκαιο οι ποινές απαιτούν δικαστική απόφαση για την επιβολή τους. Για περισσότερα αδικήματα, εφαρμόζεται 1 ποινή συνολική.

Εκκλησιαστικά Δικαστήρια

Επισκοπικό Δικαστήριο → στη Μητρόπολη (μητροπολίτης + 2 εφημέριοι που έχουν συμβουλευτικό ρόλο), επιβάλλει ποινές, αλλά για όχι και τόσο σημαντικά παραπτώματα.

Πρωτοβάθμιο Συνοδικό Δικαστήριο → 1 συνοδικός μητροπολίτης + 4 μέλη με ενιαύσια θητεία, για σοβαρά παραπτώματα και εφέσεις 1^{ου} βαθμού.

Δευτεροβάθμιο Συνοδικό Δικαστήριο → 6 μητροπολίτες και πρόεδρος ο Αρχιεπίσκοπος, εφέσεις κατά των αποφάσεων του πρωτοβάθμιου.

Πρωτοβάθμιο για Αρχιερείς Δικαστήριο → 12 μέλη - όλα τα μέλη της ΔΙΣ εκτός από τον Αρχιεπίσκοπο, αναφορικά με παραπτώματα Αρχιερέων (επισκόπων + μητροπολιτών), επιβάλλει και έκπτωση από το θρόνο και καθαίρεση.

Δευτεροβάθμιο για Αρχιερείς Δικαστήριο → εφέσεις κατά των αποφάσεων του πρωτοβάθμιου για αρχιερείς δικαστηρίου.

Δικαστήριο για Συνοδικούς → 1/3 των εν ενεργεία μητροπολιτών, αναφορικά με αδικήματα των μελών της διαρκούς Συνόδου, τα οποία διέπραξαν σε σχέση με τα καθήκοντά τους.

! Υπάρχουν φυσικά και άλλα δικαιοδοτικά όργανα

Εκκλησιαστική Δικονομία

Προδικασία → Αν ασκείται από της ΔΙΣ ανακριτής μπαίνει αρχιερέας, ενώ σε ποινική δίωξη κατά αρχιερέων, ανακριτής μπαίνει επίσκοπος.

Αποδεικτικά μέσα → έγγραφα, μάρτυρες (περισσότεροι του ενός), πραγματογνωμοσύνη, αυτοψία.

Κύρια διαδικασία → Γίνεται προφορικά, δεν μπορούμε να την παρακολουθήσουμε και ο συνήγορος μπορεί να είναι κληρικός ή δικηγόρος.

Ένδικα μέσα → έφεση (ασκείται με δήλωση στο γραμματέα του δικαστηρίου που εξέδωσε), έκκλητο.

Εκτέλεση αποφάσεων – απονομή χάριτος

! Γενικώς έχουμε ανεξαρτησία εκκλησιαστικής και ποινικής ή πειθαρχικής δίκης

Ιδιαίτερα Εκκλησιαστικά Καθεστάτα

Εκκλησία της Κρήτης

Είναι ημιαυτόνομη και Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Έχουμε σύμβαση με το Πατριαρχείο. Άρα επισκοπή με έδρα το Ηράκλειο. Αποτελείται από 8 Μητροπόλεις:

- i. Αρκαλοχωρίου
- ii. Μοιρών
- iii. Ιεραπύτνης και Σητείας
- iv. Πέτρας και Χερσονήσου
- v. Ρεθύμνης και Αυλοποτάμου
- vi. Λάμπης, Συβρίτου και Σφακίων
- vii. Κυδωνίας και Αποκορώνου
- viii. Κισάμου και Σελίνου

Οι 8 μητροπολίτες των παραπάνω μητροπόλεων και ο Αρχιεπίσκοπος, συγκροτούν την Ιερά Επαρχιακή Σύνοδο Κρήτης.

Άγιο Όρος

Μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους προσαρτήθηκε η χερσόνησος του Άθω στην Ελλάδα. Το Άγιο Όρος είναι αυτοδιοίκητο τμήμα του ελληνικού κράτους με προνομιακό καθεστώς, βάσει και συνταγματικών διατάξεων. Αποτελείται από είκοσι (20) μοναστήρια και είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, ενώ έχουμε και τις σκήτες, τα ησυχαστήρια και τα καθίσματα.

Στις κοινόβιες μονές του έχουμε κοινοκτημοσύνη. Η ιδιόρρυθμη μονή στο Άγιο Όρος δεν μπορεί να γίνει κοινόβια.

Την εποπτεία στο Άγιο Όρος ασκεί ο διοικητής. Η ιερά επιστασία είναι το διοικητικό όργανο που ασκεί την τρέχουσα επιστασία. Αποτελείται από αντιπροσώπους των 4 κάθε φορά μονών.

Κάθε μονή του Αγίου Όρους διοικείται από ηγούμενο.

Αναφορικά με τη στρατιωτική θητεία, απαλλάσσονται όσοι το επιθυμούν.

Οι έξι Μητροπόλεις των Δωδεκανήσων

Είναι μητροπόλεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Είναι έξι (6) και είναι οι εξής:

- i. Ρόδου
- ii. Κω και Νισύρου
- iii. Λέρου, Καλύμνου και Αστυπάλαιας
- iv. Καρπάθου και Κάσου
- v. Σύμης, Τύλου, Χάλκης και Καστελλορίζου
- vi. Πατριαρχικής Εξαρχίας Πάτμου

